

БЕЗПЕКА ПЕРСОНАЛУ ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Успішне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки передбачає забезпечення ефективної системи заходів економічної безпеки, невід'ємним елементом якої є безпека персоналу. Персонал підприємства впливає на всі аспекти життєдіяльності організації і розглядається як найвища цінність. Зростання ролі соціальної складової виробництва обумовлює якісні зміни систем управління організаціями, знаходить своє вираження в нових формах, методах і змісті кадрового менеджменту. Тому сучасні системи управління спрямовані на розвиток різноманітних здібностей працівників для того, щоб останні максимально ефективно були задіяні в процесі виробництва. Освіта, кваліфікація, стаж роботи і рівень розвитку професійно важливих якостей сьогодні є основними якісними характеристиками персоналу. Висока якість персоналу значно скорочує витрати підприємства та підвищує його економічну безпеку за рахунок збільшення прибутку. В статті досліджуються проблеми безпеки персоналу в системі економічної безпеки підприємств України в сучасних умовах з подальшим пошуком та визначенням напрямків їх вирішення.

Ключові слова: безпека персоналу, економічна безпека, якість персоналу, прибутковість підприємства, мотивація персоналу.

Постановка проблеми. Успішне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки передбачає забезпечення ефективної системи заходів економічної безпеки. В умовах становлення економіки України фінансові ризики були якщо не одними з найбільших, а в деяких випадках вони вважалися абсолютними. Однак за роки стабілізації економічної ситуації в країні все більшу вагу набувають також репутаційні ризики, які збільшуються та, в свою чергу, загострюють ризики фінансові [1, с. 179]. Саме тому все більшої актуальності набувають питання щодо забезпечення безпеки персоналу підприємства, який розглядається як складова системи його економічної безпеки та найголовніший інструмент здійснення ефективної діяльності підприємства.

Найбільш прогресивні концепції управління розглядають персонал як найвищу цінність, що проявляється в неухильному підвищенні ролі професійно важливих і ділових якостей працівників за рахунок оновлення знань, умінь і навичок. Освіта, кваліфікація, стаж роботи і рівень розвитку професійно важливих якостей сьогодні є основними якісними характеристиками персоналу. Висока якість персоналу значно скорочує витрати підприємства та підвищує його економічну безпеку за рахунок збільшення прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі подальшого удосконалення методів управління на підприємствах на перший план все частіше постає персонал, як найголовніший ресурс та інструмент провадження та регулювання ефективної діяльності компанії. Персонал пов'язан зі всіма аспектами життєдіяльності підприємства, в тому числі з його економічною безпекою. Визначенню місця і рівня впливу кадрової складової та безпеки персоналу у загальній системі економічної безпеки підприємства присвячені дослідження багатьох вчених: О. Ареф'євої [2], С. Лобунської [3], Н. Подлужної [4], В. Пономаренка [5], І. Цигилик [6], Паневник Т. М. [6], Кравченка В. О. [7], Мехеди Н. Г., Маренич А. І. [8], Назарової Г. [9], Чумаріна І. Г. [10], Козаченка Г. В. [11], Пономарьова В. П. [11], Ляшенка О. М. [11], Швець Н. К. [12] і інших.

Значний внесок у вивчення проблем теорії та практики безпеки персоналу зробили такі вчені, як А. Кібанов [13], Н. Мехеда, Н. Маренич [8], Г. Назарова [9], Н. Подлужна [4], М. Петров [14], Г. Чумарін [10], І. Швець [1], Н. Швець [12] та інші.

При достатньому визначенні та вивченні питань безпеки персоналу як складової загальної економічної системи безпеки підприємства, в наукових дослідженнях здебільшого приділяється увага питанням забезпечення якості роботи персоналу як основного чинника підвищення якості продукції, а проблема підвищення якості персоналу, що може забезпечити високі показники результативності підприємства, ще не досить розроблена.

Мета статті полягає у дослідженні проблем безпеки персоналу в системі економічної безпеки підприємств України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Серед вітчизняних і закордонних дослідників немає єдиного визначення терміна «економічна безпека», але, разом з тим, нема і принципових розбіжностей в підходах до трактування даної економічної категорії. Більшість авторів вважають, що економічна безпека підприємства – стан захищеності підприємства від небажаних впливів, як зовнішнього так і внутрішнього характеру, при максимально ефективному використанні потенціалу підприємства. Це достатньо широке поняття, яке включає в себе матеріальну, фінансову, силову, інформаційну, техніко-технологічну, правову, а також кадрову безпеку, яка є одним з основних факторів економічної безпеки підприємства. Однак, кожна з зазначених складових економічної безпеки підприємства пов'язана з діяльністю персоналу. Розгляд персоналу як системоутворюючого елементу економічної безпеки зумовлений дедалі зростаючою роллю людського фактора в сфері економіки, техніки і технології. Тому постає питання визначення сутності поняття безпеки персоналу як складової системи економічної безпеки підприємства.

Так само як і в випадку з поняттям «економічної безпеки підприємства», існують різні підходи щодо визначення та розуміння сутності поняття «безпека персоналу». Так, Н.Швець розглядає його як процес запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства через ризики і погрози, пов'язані з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами загалом [12, С.35]. Кіріченко О.А. пов'язує безпеку персоналу з правовим та інформаційним забезпеченням процесу управління кадрами: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка регулюючих нормативних документів, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом, що в сукупності становить функції (задачі) безпеки персоналу [15, с.183]. Виходячи з таких трактовок поняття «безпека персоналу» підприємства можна визначити, що його можна розглядати як комплекс наступних взаємопов'язаних елементів: безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна, професійна та антиконфліктна безпека ризиків підприємства, які націлені на встановлення та впорядкування трудових і соціокультурних відносин, що забезпечують прибуткову діяльність підприємства. Економічна безпека підприємства прямо пов'язана з економічною поведінкою її персоналу, що знаходиться під впливом таких факторів як: технічний рівень виробництва, нормування, оплата й умови праці, задоволеність працею, морально-психологічний клімат у колективі, освітній і культурний рівні працівників [19, с.127].

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно необхідним забезпеченням стабільності функціонування підприємства та досягнення ним головних цілей своєї діяльності. Головне питання економічної безпеки підприємства пов'язане зі спроможністю керівництва і менеджерів уникнути можливих загроз, а при необхідності і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства. Вирішення цього питання забезпечує ефективне функціонування та продуктивну роботу операційної системи, якість фінансово-господарського механізму підприємства, економічне використання ресурсів, забезпечення певного рівня умов праці персоналу, а також постійного стимулювання наявного потенціалу та його стабільного розвитку.

Стабільність розвитку персоналу забезпечує його якість. Дана проблема набуває нової, особливої актуальності в Україні із поглибленням ринкових відносин, загостренням конкуренції. Оскільки якість продукції, робіт та послуг є одним з найважливіших чинників успішної діяльності підприємства, існує необхідність постійного вдосконалення методів забезпечення та управління якістю персоналу, як універсальної економіко-організаційної категорії та складової економічної безпеки підприємства. Таким чином, для кожного конкурентоспроможного підприємства, якість персоналу є невід'ємною складовою економічної безпеки підприємства.

Якість персоналу, як складова системи економічної безпеки підприємства, це процес запобігання негативним впливам, викликаними ризиками та загрозами з боку персоналу, його

го інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому на економічну безпеку. На якість персоналу безпосередньо впливають зовнішні та внутрішні фактори, які стосуються усіх сфер і аспектів існування людини і обумовлюють тим самим рівень якості життя в цілому. При цьому відповідальність за забезпечення кадрової безпеки лягає на плечі менеджера по роботі з персоналом. За статистикою, співвідношення зовнішніх і внутрішніх загроз для компанії співвідноситься як 20 до 80. Тобто 4 / 5 всіх проблем народжується всередині компанії, в рядах своїх співробітників [16].

Впорядкувати загрози якості персоналу як складової економічної безпеки підприємства можна за кількома параметрами: по етапу взаємодії між працівником і підприємством - ті, які виникають при прийомі на роботу, під час трудової діяльності працівника на підприємстві і при звільненні; по видам деструктивної поведінки персоналу - порушення техніки безпеки, крадіжки і шахрайство, руйнування згуртованого морального клімату; по видам прикладів неефективної роботи відділу по роботі з персоналом - за відсутності моніторингу, хибності будь-яких висновків, відсутності системи контролю [17, с.139].

Саме служба управління персоналом виконує функції відбору, набору, оцінки робітників; сприяє мінімізації негативних впливів з боку персоналу [9, с.36].

Основними напрямками кадрової політики підприємства повинні бути: визначення потреб у робочій силі як по кількості, так і по якості, форм її залучення й використання. Це відноситься як до підвищення кваліфікації, постійного розвитку персоналу, так і до створення умов для повного прояву стимулів до високопродуктивної праці з боку кожного працівника, виключенню передумов до появи неблагонадійних співробітників, які у першу чергу небезпечні схильністю до розголошення службової інформації й комерційної таємниці. Високий рівень дисципліни; зростання чисельності кваліфікованих кадрів, зниження плинності кадрів, досягнення високого освітнього рівня та компетентність керівників є основними ознаками зниження кадрових ризиків, а отже напрямками, що забезпечують економічну безпеку підприємству. Саме тому, один з показників економічної безпеки на сьогоднішній день є рівень освіти персоналу [18, с.141], який потрібно мотивувати, стимулювати та заохочувати до ефективної праці, що забезпечить економічну безпеку (збільшення прибутку) та економічний розвиток підприємства (підвищить конкурентоспроможність).

У сучасному суспільстві основними факторами виробництва є знання й інтелектуальний капітал, що, в свою чергу, викликає необхідність генерації високого людського капіталу, необхідного для стійкого економічного, соціального, культурного й природного розвитку. Інтелектуальний капітал стає основним джерелом процвітання та економічної безпеки підприємства.

Висновки. На сьогодні безпека персоналу є головною та складнішою складовою частиною системи економічної безпеки підприємства. Тому нові методи загальної системи управління підприємства з метою забезпечення його безпеки і стабільності повинні сприяти впровадженню програм соціального розвитку, як комплексного документа і важливої складової фінансово-господарської діяльності з відображенням у ній інвестування в людський капітал, формування корпоративної культури, усіх складових зростання продуктивності праці, у тому числі за рахунок зростання якості персоналу. Від якості персоналу залежить те, наскільки впевнений може бути керівник підприємства в компетентності своїх співробітників і у тому, що підприємство не піддасться небезпеці з вини персоналу.

Для підвищення безпеки персоналу, а, отже, і економічної безпеки підприємства, керівникам підприємств слід проводити наступні заходи:

- поставити в пряму залежність розміри заробітної плати і результати роботи працівників;
- розробляти соціальні технології та мотивувати їхню реалізацію з урахуванням узгодженої взаємодії роботодавців і найманих працівників;
- брати на себе відповідальність за якість життя працівників;
- впроваджувати нові системи мотивації персоналу з розширенням складової нематеріальної мотивації;

- проводити інформований і гнучкий вибір траєкторії професійного розвитку;
- створювати можливості для професійного зростання кожного працівника як джерела конкурентної переваги підприємства;
- проводити відкрите обговорення рівня компетентності працівників, наявних вакансій та шляхів їх заповнення;
- впроваджувати відповідальності самих працівників за власний розвиток;
- розвивати корпоративну культуру, основною складовою якої є лояльність персоналу до свого підприємства;
- організовувати діяльність служби персоналу як одного з ключових елементів системи інформаційної безпеки підприємства.

Література

1. Швець І.Б. Економічна безпека в управлінні персоналом / І.Б. Швець // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 36(1). – Донецьк. – 2009. – С. 179-184.
2. Ареф'єва О. В. Научная основа формирования экономической безопасности предприятий // Негосударственная система безопасности предпринимательства как субъект национальной безопасности Украины: Сборник материалов науки.-практ. Конф., Киев, 16 – 17 мая в 2001 г.– К.: Изд-во Европейского ун-та финансов, информационной системы, менеджмента и бизнеса, 2003.– С. 49 – 53.
3. Лобунська С.В. Підходи щодо формування показника інноваційної спроможності в загальній системі економічної безпеки підприємства / С. В. Лобунська // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 39, 2012. – С. 55-59.
4. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: Автореф. Дис. Канд. Екон. Наук: 08.06.01/ НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2003. – 20 с.
5. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи: Монографія / В.С.Пономаренко, О.М.Тридід, М.О.Кизим. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 323 с.
6. Цигилик І. І., Паневник Т. М. Экономическая безопасность предприятия в системе внутреннего экономического механизма // Экономика.– 2007.– № 8.– С. 3 – 5.
7. Кравченко В.О. Інноваційний розвиток як основа економічної безпеки підприємства. Науковий вісник ОНЕУ. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. — № 26 (205). – 255 с. – С.122-131.
8. Мехеда Н.Г., Маренич А.І. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки // Фінансовий простір [Текст]: міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Київ). – м. Черкаси. – №2 (6) 2012. – С. 38-45.
9. Назарова Г. Передумови створення системи кадрової безпеки підприємства / Г. Назарова // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. — 2010. — Вип.15. — С. 34–37.
10. Чумарин І. Г. Что такое кадровая безопасность компании / И. Г. Чумарин // Кадры предприятия – 2003. –№ 2. – С. 25-32.
11. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. - К.: Лібра, 2003. - 280с.
12. Швець Н. К. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу/ Н. К. Швець // Персонал. –2006. – № 5. – С. 31-36. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
13. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации / А.Я. Кибанов.– М: ИНФРА-М, 2002. – 638 с.
14. Петров М.І. Економічна безпека підприємства: сутність, трактування, точки зору/ М. І. Петров // Менеджер. – 2002. – № 1(17). – С. 67-71.
15. Кіріченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання-Прес, 2002. - 384 с.
16. Чумарин І.Г. Заключительные этапы и процедуры отбора персонала // Кадры предприятия. – 2003. - №7. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до статті: <http://www.poteri.net/publikatsii/kadry-predpriyatiya-7-2003.html>
17. Лисенко М.С. Механізм забезпечення кадрової безпеки підприємств // Формування ринкових відносин в Україні. [Текст] – 2008. – №7. – с. 137-140.
18. Никифорова В.Г. Интеллектуальный капитал как основа экономической безопасности предприятия/ В.Г. Никифорова. Науковий вісник ОНЕУ// Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. - № 26 (205). – 255 с. С.139-148.
19. Редькін О.С., Тардаскін Т.М. Управління персоналом системи інформаційної безпеки / Збірн. наук. праць Інституту економіки промисловості НАНУ. Вип. 25.-Донецьк, 2006. – С.124-133.

References

1. Shvetc' I.B. Economic security is in a management the personnel / I.B.Shvetc'// is Scientific works of DonSTU. Series: economic. Issue 36 (1) - Donetsk. - 2009. - P. 179-184.

2. Aref'eva O.V. Scientific basis of forming of economic security of enterprises // the non-state system of safety of enterprise as subject of national safety of Ukraine : Collection of materials of scient-pract. Conference, Kyiv, on May, 16 - 17 in 2001- K.: European Univ. finances, informative system, management and business, 2003.- P. 49 - 53.
3. Lobuns'ka S.V. Approaches in relation to forming of index of innovative possibility in the general system of economic security of enterprise / of S.V. Lobuns'ka// Announcer of economy of transport and industry. № 39, 2012. - P. 55-59.
4. Podluschna N.O. Organization of management of enterprise economic security : Abstract of thesis of candidate Economic of Sciences : 08.06.01/ NAN of Ukraine; Institute of economy of industry. - Donetsk, 2003. - 20 p.
5. Ponomarenko V.S. Strategy of development of enterprise in the conditions of crisis: Monograph / of V.S.Ponomarenko, O.M.Trydid, M.O.Kizim. - Kharkiv: VD "INSCHEK", 2003. 323 p.
6. Cygulyk I.I., Panevnyk T.M. Economic security of enterprise in the system of internal economic mechanism // Ekonomika.- 2007.- № 8.- P. 3 - 5.
7. Kravchenko V.O. Innovative development as basis of economic security of enterprise. Scientific announcer ONEU. Allukrainian association of young scientists. - Sciences: economy, political science, history. - 2013. -- № 26 (205). - 255 p. - P.122-131.
8. Meheda N.G., Marenich A.I. Socialmotivational constituents of skilled safety // are Financial space [Text]: an international research and practice magazine / is the Tcherkasy institute of banking of University of banking of NBU (Kyiv). -Tcherkasy. - №2 (6) 2012. - P. 38-45.
9. Nazarova G. Pre-conditions of creation of the system of skilled safety of enterprise / G. Nazarova // Regional aspects of development of productive forces of Ukraine. - 2010. - Issue15. - P. 34-37.
10. Chumarin I.G. What skilled safety of company / I.G.Chumarin // Shots of enterprise - 2003. -№ 2. - P. 25-32.
11. Kozachenko G.V., Ponomarev V.P., Lyashenko O.M. Economic security of enterprise : essence and mechanism of providing : Monograph. - K.: Libra, 2003. – 280p.
12. Shvetc' N.K. Methods of exposure and maintenance of skilled safety, or how to win over abuse of personnel/ of H. K. Bootmaker // Personnel. - 2006. - № 5. - P. 31-36. Access mode: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
13. Kibanov A.Ya. Management by the personnel of organization /A.Ya.Kibanov.- M : Infra-m, 2002. - 638 p.
14. Petrov M.I. Economic security of enterprise : essence, interpretation, points of view/ M. I. Petrov // Manager. - 2002. - № 1 (17). - P. 67-71.
15. Kirichenko O.A. Management of foreign economic activity : Train aid - 3-th issue, done and completed - K.: Knowledge-press, 2002. 384 p.
16. Chumarin I.G. The final stages and procedures of selection of personnel // are Shots of enterprise. - 2003. - №7. [electronic resource]. - Access mode: <http://www.poteri.net/publikatsii/kadry-predpriyatiya-7-2003.html>
17. Lysenko M.S. Mechanism of providing of skilled safety of enterprises // Forming of market relations is in Ukraine. [Text] - 2008. - №7. - p. 137-140.
18. Nikifirenko V.G. Intellectual capital as basis of economic security of enterprise/ V.G.Nikiforenko. Scientific announcer ONEU// Allukrainian association of young scientists. are Sciences: economy, political science, history. - 2013. - № 26 (205). - 255 p. C.139-148.
19. Red'kin O.S., Tardaskin T.M. Management of the system of informative safety / Collect.of scient.works of Institute of economy of industry of NANU. Issue 25.-Donetsk, 2006. - P.124-133.

Квач Я. П.,

БЕЗОПАСНОСТЬ ПЕРСОНАЛА КАК ОСНОВНОЙ ЭЛЕМЕНТ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

***Аннотация.** Успешное функционирование предприятия в условиях рыночной экономики предусматривает обеспечение эффективной системы мер экономической безопасности, неотъемлемым элементом которой является безопасность персонала. Персонал предприятия влияет на все аспекты жизнедеятельности организации и рассматривается как наивысшая ценность. Рост роли социальной составляющей производства обуславливает качественные изменения систем управления организациями, находит свое выражение в новых формах, методах и содержании кадрового менеджмента. Поэтому современные системы управления направлены на развитие различных способностей работников для того, чтобы они могли быть максимально эффективно задействованы в процессе производства. Образование, квалификация, стаж работы и уровень развития профессионально важных качеств сегодня являются основными качественными характеристиками персонала. Высокое качество персонала значительно сокращает расходы предприятия и повышает его экономическую безопасность за счет увеличения прибыли. В статье исследуются проблемы безопасности персонала в системе экономической безопасности предприятий Украины в современных условиях с дальнейшим поиском и определением направлений их решения.*

***Ключевые слова:** безопасность персонала, экономическая безопасность, качество персонала, прибыльность предприятия, мотивация персонала.*

SAFETY OF PERSONNEL AS BASIC ELEMENT OF SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

Annotation. *The successful functioning of enterprise in the conditions of market economy envisages providing of the effective system of economic safety the inalienable element of that is safety of personnel measures. Personnel of enterprise of influence on all aspects of vital functions of organization and examined as the greatest value. The increase of role of social constituent of production stipulates the quality changes of control system by organizations, finds the expression in new forms, methods and maintenance of skilled management. Therefore modern control system is sent to developing various flairs of workers in order that the last were maximally effectively involved in the process of production. Education, qualification, experience of work and level of development professionally of important internals, today are basic quality descriptions of personnel. High quality of personnel considerably cuts down expenses enterprise and promotes him economic security due to the increase of income. In the article the problems of safety of personnel are investigated in the system of economic security of enterprises of Ukraine in modern terms with a further search and determination of directions of their decision.*

Keywords: *safety of personnel, economic security, quality of personnel, profitability of enterprise, motivation of personnel.*

Стаття надійшла до редакції 05.06.2015 р.